

შეცვლილი ისტორიული რეალობა

ზურაბ კიკნაძე

გვახსოვს, რუსეთ-ჩეჩნების ომის დროს ბევრი ქართველი და, ვფიქრობ, უმეტესობა ჩვენს საზოგადოებაში შურით უყურებდა ჩეჩნების შეუპოვარ წინააღმდეგობას, რომელსაც მათთვის არავითარი წარმატება არ მოუტანია. იყო თავგანწირვანი, ეს უდავოა, შეგვეძლო აღფრთოვანება ამ აქტებით, და შურიც იმის გამო, რომ ჩვენ ჩვენს ომში ამგვარად მოქცევა ვერ შევძელით, მაგრამ იყო ისეთი სისასტიკეები, არ ვგულისხმობ მხოლოდ ტერორისტულ აქტებს, გარდაუვალ თანამდევთ მცირე ერების განმათავისუფლებელ ბრძოლებში, რისი მოქმედნიც ნამდვილად არ ვისურვებდით, რომ ვყოფილიყავით. მაშინაც ვგრძნობდით ერთგვარ უნდობლობას ამ ბრძოლებისადმი. ვის სჭირდებოდა ეს ბრძოლები? რის დასაბრუნებლად იბრძოდა ეს ხალხი? იქმნებოდა ილუზია, თითქოს ამარცხებდნენ რუსეთს და ახლოს იყვნენ დამოუკიდებლობასთან, რომლის გამოცდილება მათ არ ჰქონიათ ისტორიულად და, საეჭვოა, გამოეყენებინათ.

მ კუთხის დამოუკიდებლობის შემთხვევაში რუსეთს შეეძლო ისე წარემართა საქმე, რომ ამ მცირე ხალხს ბედი ეწყევლა და კვლავ მის წიაღს დაბრუნებოდა. მაგრამ რუსეთმა გადაწყვიტა, ისე მოქცეოდა, რომ მათ საბოლოოდ დაჰკარგოდათ დამოუკიდებლობის ხალისი. იქნებ ამას მიაღწია კიდევ თავისი ხალხის გადამეტებული სისხლის და ქვეყნის გაპარტახების ფასად.

კიდევ ერთი ომი და, დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, რომ იგი ამ ტომისთვის კატასტროფით დამთავრდება.

რატომ დავიწყე ჩვენი მეზობლების მწარე და, შესაძლოა, უნაყოფო გამოცდილებაზე ლაპარაკი? არა ტრივიალური მოტივით, რომ გავფრთხილდეთ, რომ რუსეთთან ომი შეუძლებელია, რომ მასთან ბრძოლაში დამარცხება გარდაუვალია. ეს ისედაც ცხადია, ხოლო მარცხი არ არის არც სირცხვილი და არც საბოლოო კატასტროფა. ამ ლაპარაკით მსურდა მიმენიშნებინა, რომ არის არსებითი განსხვავება ხალხებს შორის. არის ხალხი, რომელსაც, ან უფრო სწორად, მათ, ვინც მათი სახელით იბრძვიან, დასაკარგავი არაფერი აქვთ. და არის ხალხი, რომელსაც იმ ლანდშაფტში და ოიკუმენაში, სადაც სახლობს იგი უკვე რამდენი ათასწლეულია, და ინახავს ამის ხსოვნას, ისტორიული პასუხისმგებლობა აკისრია. რა ხანია, ერთი და იგივე რიტორიკა გაისმის: დავიბრუნოთ ტერიტორია, აღვადგინოთ ტერიტორიული მთლიანობა! მაგრამ პოლიტიკურად სრულიად კანონზომიერი ეს ლოზუნგი ცალმხრივია და, ამდენად, მანკიერი. აქა-იქ იყო შემახილი: რატომ ვლაპარაკობთ ტერიტორიის დაბრუნებაზე და არა ადამიანების დაბრუნებაზე? მაგრამ სუსტი იყო ეს ძახილი და იგი მოწოდებად არ ქცეულა.

შეიძლება პარადოქსი იყოს, მაგრამ ეს ორივე ტერიტორია იმ ხალხთან ერთად, რომელიც ამ მხარეებში ცხოვრობს, უფრო ადრე დაგვარგეთ, ვიდრე ომი დაიწყებოდა. ტრაგიკული იმდენად არა ტერიტორიის დაკარგვაა, არამედ ხალხის გაუცხოება და, საბოლოოდ, ყველაზე მძიმე პერსპექტივაში მტრად ქცევა. ეს ხალხი თანდათან იკარგებოდა. ეროვნულ მოძრაობას, რომელმაც დააჩქარა ეს პროცესი, შეიძლება ითქვას, ლომის წილი აქვს, ვერავინ შეეცილება - ვერც ოზგანი, ვერც არძინბა, ვერც ჩოჩიევი, ვერც ტორეზი და ვერც კოკოითი. ვერც რუსები. რას გახდებოდნენ ეს პერსონები და უფროსი ძმა, ჩვენ რომ რეალურად ისეთი ძმური ურთიერთობა გვქონოდა ამ ხალხებთან, როგორსაც წარმოვიდგენთ ხოლმე და რომლის პრეზენტაციასაც ვახდენთ ხშირად ტელეგადაცემებში. ერთი მწარე შეცდომაა დაშვებული: ერთმანეთში გვაქვს ადრეული პირადი ურთიერთობები ხალხების წარმომადგენლებთან და ურთიერთობები ხალხებთან, როგორც ხალხებთან.

გვავიწყდება, შესაძლოა, არც ვიცით, რომ ინდივიდი სხვაა და ხალხი, რომელიც ამ ინდივიდებისგან შედგება, სხვა. სხვაა არა მხოლოდ ოდენობით, არამედ თვისობრივობით, რომ მას აქვს თავისი იდენტობა და მის უგულებელყოფას მტკივნეულად განიცდის. რა გვაქვს დასამალი: ჩვენ შეგვეძლო მათი მწყემსი ვყოფილიყავით. მე მიყვარს ჩემი «იტალიური ეზოს» მეზობელი, უკანასკნელ ლუკმას ვუყოფ მას, თავს დავდებ მისთვის, რადგან მას ჩემთვის, როგორც პიროვნებისთვის, ეგზისტენციალური არსებობა აქვს, მისი ბედი ჩემს ბედთან არის გადაჭდობილი, მაგრამ თუ ვხედავ პიროვნებას იმ სიმრავლეში, რომელსაც ჩემი მეზობელი ეკუთვნის? სამწუხაროდ, ვერ ვხედავ. თუ მიფიქრია, განსაკუთრებით ჩვენი საამაყო ეროვნული მოძრაობის დროს, რომ მას, როგორც ხალხს და ჩემს მეზობელს მასთან ერთად, შეიძლება გასჩენოდა არსებობის შიში ჩემი ქცევების გამო? არ მიფიქრია. თუ მიგრძენია პასუხისმგებლობა მისადმი და არ დამიტოვებია ადგილი სხვისთვის, რომელსაც მესამე ძალას ვუწოდებდით, რომ შემცილებოდა პასუხისმგებლობაში? ნაცვლად იმისა, რომ «აიდგილარასა» და «ადამონ ნიხასის» ხალხთან ძმურად და მეზობლურად გვესაუბრა, მოგვეწვია ისინი ჩვენ თავყრილობებზე, გაგვეწვევრიანებია ჩვენს პარტიებსა თუ მოძრაობებში, ცალკ-ცალკე დავუგზავნეთ მათ გულისწყრომისა და მუქარის წერილები და იქამდე მივიყვანეთ საქმე, რომ მათ ერთმანეთთან შეკრეს კავშირი ჩვენს წინააღმდეგ. მათი ალიანსი ჩვენი ეროვნული მოძრაობის პირმოა.

ჩვენ გვეგონა, რომ ავტობუსებით «გმირული» იერიში ცხინვალისკენ და მერე «დიდსულოვნად» უკან გამობრუნება უკვალოდ ჩაივლიდა. ასეთი ჩავარდნები ბევრი გვქონდა განსაკუთრებით ამ უკანასკნელ ათეულში. თუმცა ჩვენ ისტორიულად მოცემული გვქონდა უნიკალური შანსი და ალბათ ისტორიულად მოწოდებულაც ვიყავით საქართველოში ახალი წესრიგის და ახალი ერთობის დასამყარებლად. მაგრამ ვერ გამოვიყენეთ ეს შანსი და ისტორიული მოწოდება, რომ ჩვენს ეროვნულ ინტერესებში ამ ორი ხალხის ინტერესებიც გაგვეთვალისწინებინა, რომ ისინიც გამხდარიყვნენ ქვეყნის მომავლის შენების მონაწილეები. და დღემდე, როცა ჟამი გაშვებულია, ვლავარაკობთ ისევ და ისევ ტერიტორიულ მთლიანობაზე, იქ

მცხოვრები ხალხი კი მესამე ძალას ჩავაბარეთ, რათა გამოეყენებინა იგი როგორც ინსტრუმენტი იმპერიის ტერიტორიული მთლიანობის აღსადგენად. ნაცვლად იმისა, რომ დემოკრატიის, ეკონომიკის, საყოფაცხოვრებო კულტურის შენებით მათთვის მიმზიდველი გაგვეხადა ეს გაუცხოებელი ქვეყანა (დასავლეთ-აღმოსავლეთ გერმანიის მაგალითი რომ გავიხსენოთ), ლეგალური თუ ფარული ურთიერთობებით აღგვედგინა ურთიერთნდობა და ტრადიციული კავშირები, დავადექით ახალი კონფრონტაციის გზას საექვო ღირებულების ალტერნატიული ადმინისტრაციის შექმნით და, რაც მთავარია, ქვეყნის მილიტარიზაციით, რომლის მატერიალური რესურსი სამ დღეში გაცამტვერდა და მორალურიც გადაიყოლა. არავინ გაამართლებს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის მცდელობას წამოწყებული ომის გზით, არც თუნდაც უნებლიე წამოგება ანკესზე - სიბეცისა თუ სულმოკლეობის ნიშანი - არის საპატიებელი იმ სახელმწიფოსთვის, სადაც უშიშროება «ქვეყნის ხერხემალია».

სხვაგან სად უნდა გამოჩენილიყო ხელისუფლების გონივრული პოლიტიკა, თუ არა იქ, სადაც პროვოცირების საფრთხეა ჩასაფრებელი? ამ საფრთხეს ხორცი შეესხა, როცა შეიარაღება (მილიტარიზაციის ერთგვარი ევფემიზმი) ქვეყანაში პრიორიტეტული გახდა. ამბობენ და ასეც მოხდა: პირველ აქტში დატენილი თოფი ბოლო აქტში გავარდა. ამ იგავის ილუსტრაციას შევესწარით ჩვენს დღეებში.

ქრესტომათიულია, რომ საქართველოს ისტორია ომების ისტორიაა და რომ ჩვენი სახელმწიფოებრიობა ომების პროცესში ჩამოყალიბდა. მაგრამ რამდენად გამოსადეგია ეს მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილება დღევანდელ ისტორიულ პირობებში, დღევანდელ, როგორც იტყვიან, გამოწვევებში, რომელთა წინაშე დგას ეს ქვეყანა? ის ერთადერთი ინსტრუმენტი, რომლის მეშვეობით დაუბრუნებია დაკარგული ტერიტორიები, რჩება თუ არა დღესაც ერთადერთად და უალტერნატივოდ? ჩვენში მოარული იყო და, შესაძლოა, დღესაც არის, თქმა: ძალით წართმეულის დაბრუნება მხოლოდ ძალით შეიძლება. ეს დებულება ვიცით, მაგრამ არ ვიცით, ან არ ვცნობთ იმ ჭეშმარიტებას, რომ ისტორია იცვლება; რომ არსებობს ისეთი რამ, როგორც არის შეცვლილი ისტორიული ვითარება; რომ ისტორიული რეალობა შეიძლება შეიცვალოს, ჩვენ კი ჩვენი მოლოდინებით და ოცნებებით წარსულში ჩავრჩეთ. ჩვენთვის დღემდე იდეალი დავით აღმაშენებლისა და თამარის ძღვევამოსილი ერთიანი საქართველოა. იდეალს არსებობის უფლება აქვს და თითქოს სასარგებლოც არის: უკეთესისკენ სწორებას მოგვიწოდებს, მაგრამ საბედისწერო შეცდომაა, როცა ეს სწორება ისევ და ისევ წარსული ეპოქის შინაარსით არის ავსებული.

რომელი ხელისუფლება გაზედავს დღეს თავისი მეტოქეების იმ მეთოდებით ჩამოშორებას, რომელთაც მეფე იყენებდა? დავფიქრდეთ, რის ფასად უნდა დაჯდომოდა (წყაროები დუმან) მოსახლეობას უცხო ტომის ჩამოსახლება, ან თუ შეძლებდა დღევანდელი ხელისუფალი, მიემართა ამ საშუალებისთვის ქვეყნის გასაერთიანებლად, ქვეყნის შიგნით სტაბილიზაციის დასამყარებლად ან თუნდაც, გარეშე მტრების მოსაგერიებლად? ან თუ შევძლებდით დღეს მოვქცეულიყავით ისე,

როგორც თამარის მხედართმთავარი მოიქცა, რომელმაც დურძუკების ხელით დაარბია ტახტისგან განმდგარი დიდოელები და ფხოველები (არც ერთი, არც მეორე, როგორც დღევანდელ შემთხვევაში, ქართველთა ნათესავს არ ეკუთვნოდა)? ან თუ აღგვაფრთოვანებდა დღეს ის სიტყვები, რომლებითაც ივანე ათაბაგმა მიულოცა მეფეს გამარჯვება («იქმნა ბრძანება შენი! მოვაოხრენ ურჩნი შენნი დიდოეთი და ფხოეთი») და ამის შემდეგ კვლავ საერთაშორისო თანამეგობრობის მხარდაჭერის იმედით ვიქნებოდით?

ისტორიული ვითარება კვლავ შეცვლილია. ის, რაც ჯერ კიდევ შესაძლებელ რეალობად გვეჩვენება, უკან მოუბრუნებლად ჩაიძირა წარსულში. ჩვენ იქ აღარ ვდგავართ, სადაც გუშინ და გუშინწინ ვიდექით.